

**„Revue Belge de Statistique, d'Informatique et de Recherche Operationnelle”,
nr. 4, 1983**

Școala românească de Cibernetică Economică, prin rezultatele remarcabile obținute, se situează de mulți ani pe un loc de frunte în ierarhia internațională a domeniului respectiv. Astfel, prestigiosul volum *Cibernetică Economică* elaborat de Acad. Manea Mănescu a fost tradus în mai multe limbi de circulație științifică și apreciat ca o lucrare de pionierat în domeniul respectiv.

De curind, alte realizări ale cercetătorilor aparținând acestei școli, sînt în atenția specialiștilor de peste hotare.

Astfel, cunoscuta publicație de specialitate „*Revue Belge de Statistique, d'Informatique et de Recherche Operationnelle*” își consacră integral numărul 4 din decembrie 1983 (vol. 23) prezentării realizărilor pe plan mondial în domeniul Analizei multicriteriu. În acest scop, M. Despontin (Belgia), J. Moscarola (Franța) și J. Spronk (Olanda), elaborează o listă cuprinzînd 96 de metode pentru rezolvarea metodelor de decizie multicriteriu propuse de specialiștii din întreaga lume. Pentru fiecare metodă se prezintă o „fișă” de 1–2 pagini, în care se dau principalele caracteristici teoretice și aplicative, precum și elemente privind data elaborării, locul publicării, programarea pe calculator, date privind autorii etc. Lista metodelor este precedată de o introducere semnată de către cei trei autori menționați.

În cele ce urmează vom extrage cîteva idei din introducerea la care ne-am referit și vom nota unele comentarii pe marginea întregului material.

Autorii introducerii încep prin a sublinia importanța Analizei multicriteriu, ca domeniu foarte nou și de mare actualitate teoretică și aplicativă în elaborarea deciziilor economice, după care explică scopul listei pe care am elaborat-o; punerea la dispoziția teoreticienilor și practicienilor a unei perspective cit mai cuprinzătoare în domeniul Analizei multicriteriu. În continuare, autorii întocmesc următoarea evidență a celor 96 de metode elaborate:

Nr. crt.	Țara unde s-a elaborat metoda	Număr de metode
1.	S.U.A.	25
2.	Olanda	11
3.	Franța	10
4.	Belgia	6
5.	R.F. Germania	6
6.	China	6
7.	Republica Sud Africană	5
8.	Israel	4
9.	România	4
10.	Finlanda	3
11.	Polonia	3
12.	U.R.S.S.	2
13.	Marea Britanie	2
14.	Japonia	2
15.	Suedia	2
16.	Portugalia	1
17.	Elveția	1
18.	Cehoslovacia	1
19.	Ungaria	1
20.	Mexic	1

Numărul total de autori este de 82, în unele din cazuri un autor fiind elaborator a mai multor metode, iar în alte cazuri existînd doi sau mai mulți coautori pentru o metodă.

Din tabelul de mai sus rezultă că, după numărul de metode de decizie multicriteriu elaborate, România ocupă locul 9 din 20 de țări, înaintea unor țări cu mare potențial științific ca: U.R.S.S., Marea Britanie, Japonia etc.

Cele patru metode românești de decizie multicriteriu au drept autori pe Conf. dr. ing. Gheorghe Boldur (3 metode) și Conf. dr. ing. Gh. Boldur împreună cu Dr. I.M. Stancu Minasian (o metodă), ambii de la Catedra de Cibernetică Economică — A.S.E.

Din punct de vedere al numărului de metode de cercetător, Gh. Boldur cu 3 metode + una în colaborare, se situează pe locul 4 din cei 82 de autori din întreaga lume.

Informații interesante se obțin din examinarea în detaliu a celor 96 de fișe care descriu metodele de decizie multicriteriu. Astfel, se poate constata că primele metode propuse, e plan mondial sînt:

1. Metoda ELECTRE (1967), autor B. Roy (Franța);
2. Algoritm de grupare multistart pentru rezolvarea problemelor de decizie multicriteriu (1968), autor Aimo Törn (Finlanda);
3. Metoda maximizării utilității globale (1969), autori G. Boldur și I.M. Stancu Minasian
4. Metoda de rezolvare a problemelor decizionale multicriteriu în condiții de incertitudine și cu participarea mai multor decidenți (1969), autor G. Boldur.
5. Metoda independenței notionale în deciziile multicriteriu (1970), autor G. Boldur.

Se observă că 3 din primele 5 metode de rezolvare a problemelor de decizie multicriteriu (din totalul de 96 elaborate pe plan mondial), aparțin unor autori români, de unde se poate deduce caracterul de pionierat al activității în acest domeniu a cercetărilor de la Facultatea de Cibernetică Economică — A.S.E.

În sfîrșit, în ceea ce privește calitatea și continuitatea cercetărilor în acest domeniu, vom menționa că una din metodele românești mai recente, menționată de lista pe care o comentăm (integrarea analizei multicriteriu în analiza sistemelor complexe, autor G. Boldur, 1980), a fost primită cu mult interes la sesiunea științifică „Aide à la décision multicritère”, la Bochum (R.F.G.), 9—10 octombrie 1980 și publicată de cunoscuta revistă franceză de specialitate R.A.I.R.O. — „Recherche Opérationnelle” în nr. 1 din februarie 1982. De asemenea trebuie menționată o valoroasă și foarte recentă lucrare românească în domeniul analizei multicriteriu și anume *Programarea stochastică cu mai multe funcții obiectiv* (autor I.M. Stancu Minasian), apărută în limba engleză în editura olandeză D. Reider Publishing Comp. (1984).

Din informațiile cuprinse în revista belgiană nominalizată la începutul acestor rânduri precum și din succinta analiză pe care am schițat-o mai sus, rezultă că, alături de alte realizări remarcabile, Școala românească de Cibernetică Economică condusă de Acad. Prof. Manea Mănescu, se înscrie cu rezultate prestigioase pe plan mondial și în domeniul Analizei multicriteriu.

A. B.

„Actes de la recherche en sciences sociales”, nr. 54, 1984

Numărul din septembrie al revistei conduse de Pierre Bourdieu este dedicat rolului imaginii în cunoașterea socială, celui raport redat de un joc de cuvinte intraductibil: *Le savoir-voir*. Cele trei studii ample pe care le cuprinde numărul surprind, în trei momente istorice diferite (secolul XVIII, sfîrșitul secolului XIX și perioada contemporană), trei modalități de înțelegere și utilizare a imaginii umane. Primul dintre ele aparține Martinei Dumont și analizează *Succesul monden al unei false științe: fiziognomonia lui Johann Kaspar Lavater*, succes ce se întinde pe suprafața intelectuală a două secole. Fiziognomiei i-au acordat atenție — e drept, critică, reușind în cele din urmă să o expulzeze din cîmpul științei — Buffon, Kant și Hegel, acest *mit savant* pătrunzînd deopotrivă în mediile savante și în mediile mondene, apreciat fiind de scriitori ca Goethe, Balzac sau George Sand, și pur și simplu „adulat” de numeroase personalități ale vremii. Interesul pe care îl prezintă „dezgroparea” unui asemenea mit constă în înțelegerea logicii care i-a asigurat impunerea, cit și a formelor sub care este resuscitat și în momentul de față. Fiziognomonia are, după cum observă Martine Dumont, o serie de antecedente, atît în credințele populare, cit și în discursurile savante, conștină în încercările de explicare a normelor „simțului comun”, norme prin care are loc determinarea unei obiectivități întemeiate pe acordul intersubiectiv. Astfel, opera lui Lavater permite să se observe felul cum se constituie, prin sedimentarea credințelor mitice, populare, ca și a cunoștințelor științifice, acel ansamblu eterogen care orientează raporturile interpersonale.

Succesul teoriei lui Lavater este explicat prin faptul că aceasta justifică o anumită categorie socială, formată îndeosebi din oameni cultivați, nobili și burghezi deopotrivă, categorie dispusă să organizeze și să orienteze întreaga societate în funcție de însușirile *naturale* ale indivizilor. Ei se disting de la *prima vedere* de masa amorfă și impersonală a celor „fără calitate”. În concepția lui Lavater, natura este perfect coerentă, demonstrînd existența armoniei universale: nimic nu este lipsit de semnificație, hazardul este cu desăvîrșire exclus, legile naturale acționează cu egală putere în afara și înăuntrul indivizilor. Totul se înfățișează astfel ca fiind o suprafață ce-și dezvăluie imediat profunzimea esențială și determinată: „Natura întreagă nu e ea

oare fiziognomie? Suprafață și conținut? Corp și suflet? Efect exterior și forță interioară? În afară de organicism, și teoria senzualistă a cunoașterii îi oferă, prin metamorfoză mitică, un punct de sprijin fiziognomiei. A traduce în mod direct trăsăturile chipului omenesc în valori morale și intelectuale înseamnă a vedea în caracterul fizic în același timp semnul, cauza și efectul, obținându-se astfel o perfectă unitate individuală, o *geometrizare* a corpului social. Problema capătă astfel interes pentru sociologie, căci fiziognomia părăsește terenul mitului pentru a se ocupa de raporturile sociale în care e implicat corpul omenesc. În interpretarea Martinei Dumont, falsa știință a fiziognomiei apare ca un fel de scleroză a științei sociale, atunci când aceasta este înclinată să explice cu suficiență totul, să transforme socializarea într-un proces de naturalizare, să desemneze fiecărui individ locul ce i-ar reveni „în mod natural” în societate. Autoarea crede că un interes deosebit merită capacitatea fiziognomiei, această „radiologie caricaturală”, de a se reînnoi periodic sub alte măști savante, cum ar fi cele ale teoriei umorilor, creaționismul, dar chiar și mai actuala psihologie diferențială: „Fiziognomia îi permitea burghezilor pe cale a se naște posibilitatea de a-și oferi spectacolul liniștitor al imaginii proprii, exhibind calități invizibile înserise în corpuri, printr-un fel de narcisism al vârstei, dinții a dominației burgheze; psihologia diferențială oferă unei clase dominante, sigure de imaginea și de capacitățile sale, de semnele sale distinctive, un instrument prețios de detectare a acestor caracteristici și mai ales un mijloc de a convinge pe cei care nu le au că sint lipsiți de ele, pe bună dreptate”.

Nu este pentru prima dată când această revistă acordă un loc privilegiat iconografiei ca mijloc de descifrare a raporturilor sociale. Ar trebui poate amintit, în acest context, faptul că Pierre Bourdieu a condus o cercetare amplă avind ca obiect fotografia. (*Un art moyen. Les usages sociaux de la photo*, Editions de Minuit, 1966), ceea ce se vede de altfel și din referințele prezente în studiile sale ulterioare. Ocupându-se de *Imaginile fotografice ale lumii în vremea celui de-al doilea Imperiu* (a doua jumătate a secolului XIX), André Rouillé ține să precizeze de la început statutul fotografiei în raport cu pictura, deosebirile fiind nu numai tehnice, ci și tematice. Dacă fotografiile făcute în lumea burgheză au drept cadru, în general, studioul fotografic cu decorul său „artistic”, fotografiile făcute muncitorilor nu aspiră la un asemenea statut, fiind mai aproape de ceea ce se înțelege astăzi prin „instantanee”. Studiul analizează trei mari serii de practici fotografice care acordă un loc diferit lumii muncii — fie tratând-o drept obiect aparent, ca pretext ce dă prilej „scriiturii fotografice” de a se pune pe sine în valoare; fie, în al doilea rînd, ca „reprezentare tranzitivă”, în care lumea muncii devine un accesoriu material al obiectului reprodus (utilajul fiind, de exemplu, în centrul imaginii, iar cel ce îl deservește apărind în plan secundar); în sfîrșit, locul central revenindu-i muncitorului în imagini stereoscopice, către 1870. Autorul încearcă să schițeze astfel o întreagă „economie a formelor fotografice”, care infirmă ideea unui realism în sens de conformitate a fotografiilor față de realitatea reprodusă. Al treilea studiu apărut în acest număr aparține lui Michel Villette și se ocupă de *O tehnologie socială: inginerul-consilier*, tehnica răspîndită în acest moment în economia franceză. Studiul este monografic și înregistrează, pe lângă practicile curente în lumea „managementului modern”, un model de reprezentare a relațiilor sociale propriu cadrelor superioare.

Rubrica de „Note și schițe” este și de această dată bogată, cuprinzînd partea a doua a „Cronicii Peugeot”, cu largi extrase din dialogul cu un responsabil sindical de la una din secțiile uzinei (metoda folosită ar putea fi socotită un fel de *socio-vérité*); schița unei posibile monografii a rolului de medic de familie; însemnări cu privire la istoria imigrării în Franța; note despre apariția problemei probabilităților; discutarea reacțiilor ecologiste față de vinătoare sau „confruntarea dintre reprezentările axupra naturii”; în sfîrșit, „elemente pentru o istorie socială a științelor sociale americane”, cuprinzînd un dialog cu Ervin Goffman și cîteva note referitoare la *Fandalla Macy și interdisciplinaritatea*. Cu totul, un număr demn, ca de obicei, de interesul sociologilor, dar nu numai de al lor.

Mihai Dinu Gheorghiu

„Critique”, 445—446, Juin—Juillet, 1984

Așa cum arată și titlul acestui număr din „Revista generală a publicațiilor franceze și străine” tipărită de Editions de Minuit și cunoscută sub numele de „Critique”, el este consacrat în întregime sociologiei, „izvoarelor” ei franceze. Trei dintre clasici sînt așuți în vedere: Emile Durkheim, Marcel Mauss și Gabriel Tarde. Abordarea lor are loc, în conformitate cu specificul acestei reviste, prin intermediul criticii unor lucrări recente privitoare la opera lor sau a unor reeditări. Din introducerea semnată de Jean Piel, directorul publicației, se subliniază ponderea avută în prezent de sociologie și în general de științele sociale în ansamblul producției intelectuale franceze actuale, îndeosebi în dauna filozofiei. Studiile consacrate fondatorilor sociologiei sînt

inegale ca dimensiune și valoare și diferite ca perspectivă. Cel mai important aparține lui Jean Claude Chamboredon (el însuși sociolog cunoscut) și se intitulează *Emile Durkheim: socialul, obiect al științei. De la morală la politică*. Lui Marcel Mauss i se acordă mai puțină atenție, fără a i se contesta prin asta valoarea „contribuției”: discipol (și nepot) al lui Durkheim cercetările sale s-au orientat mai cu seamă spre etnologie și antropologie. Textul ce i se consacră, semnat de Patrick Beillevaire și Alban Bensa, *Mauss în tradiția durkheimiană: de la individ la persoană*, este urmat de comentarea unui articol al acestuia din 1924 (*Aprecierea sociologică a bolșevismului*) de către Florence Weber. În sfârșit, „un tânăr filosof din Lyon”, cum ni-l recomandă Jean Piel pe Isaac Joseph, semnează eseu lui Gabriel Tarde: *lumea ca feerie*.

Am omis din această prezentare a sumarului primul articol, deoarece nu are o legătură directă cu tematica numărului. Este vorba de *Supraviețuirea sociologului*, comentariu al lui Jean-Louis Fabiani asupra cărții lui Bennett M. Berger, *The Survival of a Counterculture*. Așezarea lui în deschiderea revistei nu este, firește, întâmplătoare, căci lucrarea (destul de) cunoscutului sociolog american devine un punct de plecare pentru câteva considerații asupra condiției actuale a sociologiei și sociologului. Subintitulată *Ideological Work and Everyday Life among Rural Communards* (Berkeley, 1981), cartea are în centrul ei „autobiografia” autorului luată ca un cadru de interpretare (*interpretive frame*) ce dă posibilitatea evidențierii condițiilor de „fabricare” a cunoștințelor sociologice, transformând reflexivitatea în altceva decât o efuziune narcisică (p. 453). Discutarea „stilului” e în fond o chestiune de epistemologie, urmărindu-se evitarea antagonismului dintre „falsă rigoare și adevărata debandadă”, ca și dintre obiectivismul durkheimian și sociologia comprehensivă weberiană. Precizând în acest sens poziția lui Bennett M. Berger, una calificabilă drept „fenomenologie sociologică” (cf. Alfred Schütz, *The Phenomenology of the Social World*, London, 1976), tipică etnometodologilor ca teoreticieni în stare practică (*practical social theorist*), J.L. Fabiani îl descrie totodată pe autor ca „mic producător (intelectual) independent, cu aer de „bătrîn beatnik”, nevoit din rațiuni economice („alimentare”) să apeleze la subvențiile de cercetare ale birocrăției științifice, asigurând astfel „supraviețuirea academică a sociologului”. Distanța dintre „teorie” și „practică” ia în această cercetare o înfățișare cit se poate de „concretă” (geografică, politică), deoarece între reședința cercetătorului (San Diego, California) și „terenul” său (Tijuana, Mexic) trece o frontieră de stat, cu toate problemele pe care aceasta le pune. Între altele, aceea a imaginii sociologului fie în fața reprezentantului autorității (grănicerul), fie în aceea a locuitorilor comunităților în investigație, fiind etichetat, pe rind, la ambele extreme ale ierarhiei sociale (considerat ca un marginal de către cel dintâi ori ca auxiliar al administrației sau poliției de către ceilalți). În asemenea condiții, discursul sociologic își propune o dublă demistificare, a propriei condiții, ca și o imagine despre sine pe care și-o face comunitatea studiată. Relativismul sociologic adoptat evită totuși cinismul, disprețuirea tuturor idealurilor, formînd el însuși un ideal de etică profesională.

Dintr-o perspectivă asemănătoare ar trebui citit și stufosul studiu al lui J.C. Chamboredon despre Durkheim (70 de pagini, 165 de note care nu sînt nici pe departe simple trimiteri). Ca punct de plecare sînt luate câteva lucrări, relativ recente, privitoare la întemeietorul „școlii franceze” de sociologie: J.C. Filloux, *Durkheim et le socialisme* (1977); B. Lacroix, *Durkheim et le politique* (1981); R. Boudon, F. Bourricaud, *Dictionnaire critique de la sociologie* (1983), articolele „anomie”, „Durkheim” și „Tocqueville”, precum și ediția în trei volume de *Textes* (1975), pregătită de V. Karaday. Studiul lui J. C. Chamboredon poate fi considerat ca fiind unul de „restituire” a unei imagini adecvate realității istorice a operei clasicului sociologiei franceze, operă deformată de diferitele interpretări abuzive și partizane. Grija (uneori poate excesivă) pentru detalii, pentru restabilirea contextelor, filiațiilor și filierelor prin care opera s-a constituit și a fost transmisă mai departe, transformă acest studiu în mult mai mult decât o luare de poziție principală față de eventuala „politologie” fondată de Durkheim (temă susținută de B. Lacroix în lucrarea citată și combătută de Chamboredon): avem schitate datele unei adevărate monografii Durkheim, concomitent cu enunțarea regulilor de conduită științifică („politică”, dar deopotrivă și „morală” sociologiei) care ar face posibilă și credibilă o asemenea lucrare. Rezumarea studiului e deosebit de dificilă, așa că mă voi mulțumi cu enumerarea citorva teme recurente, cu privire atît la elementele definitorii ale „traectoriei” Durkheim, cit și la locurile comune (epistemologice, metodologice, istorice), care-i împiedică percepția revelatoare. În primul rînd se atrage atenția asupra imaginii dominante de pînă acum a lui Durkheim, cea obținută prin filtrul Parsons și Merton, și în general asupra tehnicii cunoscute de a forța o genealogie științifică pentru a-ți înnobla „ereditatea”. Lectura, favorabilă ori nu, din perspectiva prezentului are ea însăși o lungă tradiție, evocată de autor, întemeiată, între altele, și pe ... mitul „întemeierii” sau, cum îl numește ironic Chamboredon, „paradigma lui Romulus”: „eroul fondator începe prin a «circumscrie» un cîmp; gestul științific inaugural «trasează», «delimitează», «definește». În cetatea savantă ce ne-o descriu aceste epistemologii fanteziste se află mai mulți fondatori decât lucrători (cf. p. 501, n. 26). „Tăieturii epistemologice”, prin care un Lacroix crede că Durkheim a despărțit sociologia de politologie, Chamboredon îi opune analiza etapelor prin care „sociologia” ori „știința socială”, nefixată de la început terminologic, s-a cristallizat în raport cu „arta politică”. Împune-

rea noii discipline a avut loc tocmai prin distanțarea de filozofia politică tradițională, de esență speculativă, dovadă și referința constantă, polemică a lui Durkheim la „economie”, pe atunci intruchiparea cea mai apropiată politicului dintre științele sociale. Tot în acest domeniu, al opozițiilor constitutive, trebuie notate despărțirile strategice, la nivelul discursului academic ca și la cel instituțional, de „arte” (în manieră pozitivistă) și în general de disciplinele speculative (filosofia), iar apoi, în interiorul corpusului științelor, față de științele naturii ori de istorie (poziție adoptată sub influența discontinuismului epistemologic al lui Boutroux). Subiectul acesta va fi dezvoltat într-un capitol aparte al studiului, privind „taxinomiile și strategiile” de „alegere a obiectului”, refăcându-se mare parte din contextul academic și politic care a influențat aceste alegeri. Studiul mai cuprinde însă și o foarte interesantă analiză critică a perspectivei hermeneutice, căreia i se opune „sociologia operelor” de asemenea, o reconstituire, fie și sumară, a „crizei politice, crizei sociale și crizei morale” pe fundalul căreia s-a formulat discursul sociologic, precum și a raporturilor, mai mult implicite, dintre „problema socială și problema evreiască” în datele constitutive ale aceluiași discurs.

Cele două articole, mai modeste, consacrate lui Marcel Mauss tratează o chestiune epistemologică, respectiv una politologică, de detaliu, deși nu lipsite de importanță în înțelegerea turnurii pe care a luat-o sociologia durkheimiană dinspre o „morală” către o „sociologie a cunoașterii”. Cît privește ultimul articol, el adoptă o perspectivă filosofic-speculativă (tocmai cea combătută de Chamboredon !) în examinarea reeditărilor din opera lui Gabriel Tarde, fapt care împiedică prezentarea a ceea ce ar fi fost mai interesant, respectiv a interesului actual redeşeptat la unii dintre sociologii contemporani (de ex. Raymond Boudon) pentru poziția autorului „legilor imitației”. Întru totul însă acest număr din „Critique” merită atenția sociologului român, inclusiv ca o eventuală referință la aniversarea a 60 de ani de la primele cercetări sociologice românești de teren și 20 de ani de la reînceperea învățămîntului nostru sociologic.

Mihai Dinu Gheorghiu

„Sciences sociales”, nr. 1, 1985

Revista Secției de științe sociale a Academiei de științe a U.R.S.S. prezintă în primul număr al anului 1985 un sumar bogat, ce cuprinde studii de filozofie, istorie, politică, sociologie, filologie și altele. Vom insista asupra celor care ni s-au părut reprezentative pentru domeniile noastre de activitate.

Caracteristicile structurale ale conștiinței sociale care sînt în relații complexe cu ideologia, ansamblul vederilor morale și politice, normele și prototipurile de comportament sînt analizate de B. Grușin¹.

Autorul consideră că studiul conștiinței sociale nu a dat răspuns la întrebarea fundamentală : ce este conștiința socială din punctul de vedere al formațiilor concrete (simple și complexe) ce intră în compunerea ei și care, de obicei, sînt denumite destul de vag *elemente, forme, specii sfere* etc. ? Nu există unanimitate de păreri între specialiști nici asupra componentelor simple, nici asupra celor complexe, fiecare avînsînd propriile sale păreri. De asemenea, cercetătorii eludează problemele de sinteză, mulțumindu-se să studieze fragmente ale sistemului. Analizînd diferitele forme, moduri de funcționare, manifestări ale conștiinței sociale, aceștia pot acorda atenție sporită fie aspectului gnoseologic, fie celui sociologic. Aceasta nu implică faptul că aspectele respective sînt proprii anumitor forme de existență și funcționare a conștiinței mai mult decît altele. „Gnoseologia” și „sociologia” de care este vorba aici nu sînt părți relativ autonome, ci *proprietați* ale sistemului considerat, una neputînd exista fără cealaltă.

Natalia Bromlei² abordează problematica deosebit de complexă a modului de viață în societatea socialistă.

Procese sociale care au loc au evidențiat necesitatea unei caracteristici generalizate a trăsăturilor esențiale ale vieții tuturor categoriilor de oameni, dat fiind că noțiunea „nivel de trai” s-a dovedit a fi limitată ca arie de cuprindere. Ridicarea nivelului de trai prin creșterea veniturilor nu poate da un răspuns clar la întrebarea dacă viața fiecărui individ devine mai bogată în conținut.

Interpretarea noțiunii „mod de viață” este departe de a fi aceeași la autorii sovietici, cu toate că pozițiile metodologice de plecare sînt identice. Astfel, majoritatea consideră că modul de viață cuprinde nu numai ansamblul formelor de activitate vitală a oamenilor, ci și nivelul de trai. Există și un alt punct de vedere (al minorității), după care nu condițiile de viață sînt elementele structurale ale modului de viață, ci doar ansamblul formelor de activitate vitală. Autoarea, situîndu-se de partea majorității, consideră că este imposibil de modificat activitatea vitală a oamenilor, fără a schimba condițiile materiale și culturale.

¹ Structure et composition de la conscience sociale

² La société du socialisme existant : le mode de vie

Este deci justificat, conchide ea, să definim modul de viață ca ansamblul formelor, genurilor și mecanismelor tipice de activitate ale oamenilor, luat în unitate cu condițiile care îl determină.

R. Kossolapov, savant și publicist cunoscut, apreciază că cercetătorii sovietici se înfoc la moștenirea spirituală a lui Marx, studiind în amănunțime forța transformatoare a marxismului, a rolului său în dezvoltarea societății și formarea sistemului social socialist.

G. Marciuk analizează căile de urmat pentru ameliorarea eficacității producției și pentru angajarea economiei țării într-o dezvoltare intensivă, ținând seama de accelerarea progresului tehnico-științific.

K. Mongian se ocupă de aspecte ale operei lui Denis Diderot, editor al faimoasei Enciclopedii, de la a cărui moarte se împlinesc 200 ani.

Cu ocazia celei de-a 40 aniversări a victoriei împotriva fascismului, revista mai conține un grupaj de articole în care este prezentată poziția sovietică în privința celui de-al doilea război mondial.

Publicația cuprinde, de asemenea, studii de istorie, filozofie și economie politică, care, per total, oferă o imagine sugestivă a preocupărilor actuale ale cercetătorilor din domeniul științelor sociale.

Dinu Tenovici

„*Heidelberger Jahrbuecher*”, Springer Verlag, Berlin — Heidelberg — New York — Tokyo, 1984

Un nou anuar, voluminos, ne-a sosit de la Societatea Universitară din Heidelberg. Pe lângă o seamă de studii și cercetări desfășurate de profesorii din acest centru științific, ca de obicei volumul cuprinde și două contribuții (corelate cu mișcarea științifică locală) de la alte universități: una germană (Göttingen), iar alta finlandeză (Helsinki).

Pe tărîmul științelor sociale și politice se fac remarcate trei studii. Astfel, Walter Thüringer folosește împrejurarea că a fost descoperită o scrisoare a lui Philipp Schwarzerd zis Melanchton (1497—1560), spre ne a oferi o autentică reconsiderare științifică a umanistului și reformatorului german, prieten cu Martin Luther. După cum se știe, împreună cu alt umanist german (Joachim Camerarius, 1500—1574), Melanchton a publicat Confesiunea de la Augsburg (*Augsburger Konfession*). Datorită acestuia ca și a altor lucrări, Melanchton a rămas în istoria culturală Națională ca un Praeceptor Germaniae (*Monumenta Germaniae Pedagogica*). Autorul analizează relațiile lui Melanchton cu personalitățile academice din Heidelberg, care au impulsat mișcarea culturală a epocii (p. 21—39). Friedrich Cramer (Göttingen) tratează viața și opera lui Karl Freudenberg (p. 57—72), care în aproape un secol de viață a parcurs patru regimuri politice (imperiul german, republica de la Weimar, dictatura hitleristă, democrația parlamentară contemporană). Întemeiat pe numeroase atestări documentare, autorul demonstrează puternica personalitate morală și intelectuală a acestui profesor de științe chimice, care i-a permis să rămână mereu „întreg și integru”. Fondator al Institutului de chimie (1920) și al Societății chimiștilor, Karl Freudenberg a contribuit la dezvoltarea unor susținute relații științifice internaționale, cu profunde implicații social-politice. Lui Eike Wolgast datorăm un studiu pătrunzător asupra spiritului nivelator-uniformizator care a fost o componentă a regimului hitlerist, nu numai în domeniul politic, dar și în viața culturală, artistică și științifică în genere a țării (p. 41—55). Studiul dezvăluie numeroasele căi prin care se acționa împotriva democrației și a egalitarismului, împotriva oricărei forme de pluralism, prin exaltarea magiei și formulelor naționalist-sovine etc.

Pentru promovarea relațiilor științifice între națiuni, studiul lui Eljas Siro (Helsinki) despre Hermann Friedman (1873—1957) — un filozof germano-finlandez uitat (p. 73—83) constituie un adevărat model. Însușindu-și o cultură pluridisciplinară (dreptul, filozofia, științele naturii, matematica etc., precum și o remarcabilă cultură muzicală), la universitățile din Heidelberg, Basel, Berlin, Helsinki etc. Friedman a jucat un rol însemnat în cercurile artiștilor plastici din Finlanda. Din îngemănarea studiilor sale a rezultat o operă filozofică, cu uimitoare răsfringeri sociale, în care predomină preocupări pronunțate pentru „lucrurile mari” și „scopurile mari” ale omului. Se impun atenției îndeosebi două capodopere ale acestuia: despre lumea formelor (*Die Welt der Formen*, 1925), și aceea în care a tratat relația dintre știință și simbol (*Wissenschaft und Symbol*, 1929), care s-au răsfrînt adînc în cercetările întreprinse ulterior de o seamă de universitari din Heidelberg. După elaborarea conceptului de *formă*, filozoful germano-finlandez a dezbătut cu competență două relații convergente: „forma este viață” și „viața este formă”.

La împlinirea a 140 de ani de la editarea primului volum de povești colecționate de Jacob Grimm, din anul 1846 (*Weissthümer. Gesammelt*, Göttingen, 1846—1878), lucrare cu răsfringeri

remarcabile în folcloristica europeană, inclusiv în cea românească, Karl Kolling (p. 97—111) realizează o largă și pătrunzătoare analiză comparativă de interes istoric, social, literar și etnologic asupra bazelor țărănești ale tuturor acestor creații populare din Germania, Austria, Elveția, Franța, Cehoslovacia etc. Incursiunile sale istorice i-au permis să dobandească atestări documentare încă din secolele XIII—XIV, atât asupra pieselor mai vechi, asupra procesului valoric parcurs de culegerile lui Jacob Grimm (cu fiecare nouă ediție critică) până la ediția la care i s-a încoronat opera în anul 1976. Autorul stăruie asupra multiplelor funcții etnoculturale și etnoartistice pe care le-au îndeplinit colecțiile de povești în secolele XVIII și XIX. Totodată se confirmă rezultatele cercetărilor internaționale (Aarne Thompson), potrivit cărora este vorba de un fenomen spiritual caracterizat printr-o circulație europeană, eurasiatică etc. a temelor povestite, cu evidente variante naționale.

În studiul privind disponibilitățile artistice ale elementelor atomice ale apei (p. 1—13), Gisbert Freiher zu Putlitz din Heidelberg promovează o cercetare și cunoaștere în domeniul fizicii, deschizătoare unor relații și rezultate ale științei spre folosul omenirii, care să contribuie la prietenia dintre popoare, în pregătirea și educația tineretului universitar. Se ajunge astfel la valorificarea unor disponibilități artistice, de la învățătura și cercetare, la cele mai nobile aplicabilități pe scara valorilor.

Printr-o îngemănare a concepțiilor anatomice înaintate și medicale moderne (contemporane), Wilhelm Doerr (p. 113—125) valorifică rezultatele convergente materialiste din literatura de specialitate germană, italiană, franceză, austriacă etc. din ultimele trei secole. El ia ca fundal datele conferite de biologie, medicina experimentală, patologie, știința moralei, psihologie etc., pentru a reliefa aportul cunoștințelor morfologice: structura spațiului, structura timpului și multipla structură a propoziției-cuvîntului și vorbirii omului. În încheiere, științele enumerate au un aport însemnat pentru integrarea individului (atât a omului înzestrat cât și a celui mai puțin înzestrat) în comunitatea umană.

O deosebită satisfacție teoretică, etnologică, de etnologie estetică, ne-o dă studiul semnat de Lothar Ledderose (p. 127—139) despre demersurile și constatările secției referitoare la Asia răsăriteană din Institutul de istoria artei și Universității din Heidelberg. Prin cercetările asupra caligrafiei chineze, japoneze, coreene etc. s-au dezlegat bazele filozofice, morfologice, structurale, filologice și etnologice ale unui motiv foarte frecvent întâlnit, zigzagul (fulgerul, zăluța), nu numai în ornamentica tradițională din Orientul îndepărtat, dar și din Orientul Apropiat, din România și din arta populară a multor țări europene. De unde și interesul comparativ (geografic și istoric) pentru specialiștii români.

Volumul XVIII al anuarului de la Heidelberg a coincis și cu încheierea activității de rector a prof. Adolf Laufs (p. 15—20), ceea ce i-a permis acestuia să recapituleze principalele rezultate ale Universității din Heidelberg în perioada 1979—1983, inclusiv o nouă privire dia-cronică asupra istoricului acestei instituții de prestigiu, relevarea transformărilor organizatorice concomitent cu diversificarea și îmbogățirea tematică a cursurilor și seminarilor, a publicațiilor literare și filozofice de interes pedagogic general și studențesc special, spre a face continuu față „provocărilor” (cerințelor) fiecărei etape istorice, printr-o continuitate dialectică a generațiilor în spiritul dezvoltării și al eticii. Un exemplu concret pe această linie îl conferă articolul prof. Manes Sperber, deaspre poeta Hilde Domin din Heidelberg, și răspunsul acesteia, intitulat sugestiv: *Mulțumirile Heidelbergului* (p. 89—90 și respectiv, 91—95).

Ca și în anurile anterioare și de data aceasta volumul cuprinde o listă a noilor docenți în diferite ramuri ale științelor promovate la Universitatea din Heidelberg, cu mai multe sute de fișe bibliografice complete despre lucrările, studiile și articolele acestora, de un real interes informativ preliminar pentru doctoranzii din aceleași domenii de la universitățile noastre: orientalistă, știința antichității, științele economice, sociale, psihologice, juridice, alături de științele naturii, matematică, fizică, chimie, astronomie, medicină teoretică și aplicativă etc.

Prof. dr. Nicolae Dunăre